

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
חקת ובלק
תמוז ה'תשע"ג ב'שכ"ד
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מהו ההבדל בין נבואה לבין רוח הקודש. הבנת דברי מהרי"ץ בפיוט בר יוחאי וכו' שמן ששון מחבריך, והאם רשב"י זיע"א היה נביא. מחלוקת הרמב"ם והאברבנאל בשאלה, האם נביא מפסיקה נבואתו לפני מותו, מדוע אין נבואה בישראל בזמן חרבן בית המקדש, ומדוע הפסיק ירמיהו להתנבא לאחר שבעים שנה. י"ב מדרגות הנבואה. מהיכן למד הרמב"ם לפרש "לכלות דבר ה' מפי ירמיה", שהכוונה הפסיק להתנבא. טעם החילוק שבספר עזרא כתוב "מפי" במי"ם, ובדבה"י כתוב "פפי" בבי"ת. מדוע בפרשת 'וזאת הברכה' כתובות המלים "מְעַרְבוֹת מואב" הרי"ש בשוא נח, בשונה מעשרת המקומות האחרים שבתורה בהם כתובה המלה "עֲרָבוֹת" בשוא נע, ומדוע גם בסוף ספר מלכים לגבי צדקיהו המלך כתובה המלה "בערבות" בשוא נח. דברי הספד על הרה"ג יהושע נויבירט זצ"ל מח"ס 'שמירת שבת כהלכתה', שנפטר השבוע, סיפורים בשבחו והתייחסותו להחזקת מנהגי ק"ק תימן, ודברים נוספים בעיקבות פטירת כמה מגדולי ישראל בשנים האחרונות. האם יש ניגון "ישיבת"י? "

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il
להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון - 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון - 337
מספר השיעור בדיסקים - 211

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה. או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הנאון שליט"א.
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

מהו ההבדל בין נבואה לבין רוח הקודש. הבנת דברי מהרי"ץ בפיוט בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך, והאם רשב"י זע"א היה נביא.

ישנם שני עניינים, יש 'נבואה', ויש 'רוח הקודש'. בפשטות, נבואה היא דרגא גבוהה הרבה יותר מאשר רוח הקודש. הנביאים הראשונים היו, שמואל ודוד ושלמה. הנביאים האחרונים היו, חגי זכריה ומלאכי.

הגמרא במסכת סוטה [דף מ"ח ע"ב] אומרת, תנו רבנן, משמתו חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואף על פי כן היו משתמשים בבת קול. הרי מלאכי הוא הנביא האחרון, ובגמרא במסכת מגילה [דף ט"ז ע"א] ישנה דעה האומרת שמלאכי זהו עזרא, והגם שישנן דעות אחרות שם, אבל כך זה סוגיין דעלמא. נמצא שעזרא הוא הנביא האחרון, ומשמת עזרא, נסתלקה רוח הקודש מישראל. וזאף על פי כן היו החכמים משתמשים בבת קול, כפי שמצאנו שיצאה בת קול ואמרה, 'הלכה כבית הלל' [ובבא מציעא דף נ"ט ע"ב], וישנם עוד הרבה מקרים שיצאה בת קול ואמרה כך וכך, וזוהי דרגא שהיא מעל התפיסה האנושית הרגילה.

בשו"ת דברי חיים [ח"ב יו"ד סימן ק"ה] הביא מעשה שאירע במלמד תינוקות של בית רבן, שכאשר דיברו התלמידים על רבינו חיים אבן עטאר זצ"ל, האם היתה לו רוח הקודש או שלא, אמר אותו המלמד לתלמידיו, שה'אור החיים' לא חיבר את ספרו ברוח הקודש. שאלו את בעל דברי חיים, האם מלמד זה הוא ירא שמים מספיק? מאידך המלמד טען, שהגמרא אומרת להדיא, 'משמתו חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל'. א"כ איך אתם רוצים לומר, שלרבי חיים אבן עטר היה רוח הקודש?

עונה על כך בעל דברי חיים מצאנו, אין שום ספק שרוח הקודש שורה גם בזמנינו, ואחרי שהוא מביא ראיות לדבר, כותב, ולכן בעל אור החיים, בודאי חיבר ספרו ברוח הקודש. והוסיף, אך לא הוא לבדו, רק כל מחבר, אפילו בדורינו אם הוא ראוי לכך, חיבר ספרו

ברוח הקודש. היינו, שהסכים בחכמתו לאמיתה של-תורה וכו'. ולכן המלמד המכחיש רוח הקודש של-אור החיים, הוא אפיקורוס, שאינו מאמין בגדולי הדור, שהעידו עליו שהיה ראוי לרוח הקודש, והמלמד הזה כפר בעיקר רוח הקודש, וליעג על דברי הש"ס, ויפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו, ויישר כוחכם בזה.

גם בשו"ת בית שלמה וחלק או"ח סימן קי"ב נשאל את אותה השאלה, והוא עונה כעין ה'דברי חיים', והוא מביא ראיות שגם בזמנינו ישנה רוח הקודש. ומה שכתוב 'בטלה רוח הקודש', התשובה היא, שישנן כמה דרגות ברוח הקודש, אולם אין הכוונה שהדבר כבר אינו בכוח האנושי, אלא אכן ישנם אנשים גדולים הזוכים לרוח הקודש.

סיפר לי אברך, מילתא דבדיחותא, שניגש יהודי אחד ל'סטייפלער', הגאון הרב יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, בעל קהילות יעקב, ואמר לו כך, כבוד הרב, תגיד לי 'דוגרי', [לפי מבטאנו 'דוקרי' בקו"ף], היש לך רוח הקודש, או שלא? אמר לו הרב, מה הפירוש 'דוגרי'? כנראה השואל היה ספרדי או תימני, והרב שהיה אשכנזי לא הכיר מלה זאת. הלה ענה לו, 'דוגרי' הכוונה 'פּפּנִים'. אמר לו הרב, אתה רוצה שאני אתן לך סטירה ב'דוגרי'...?

אינני יודע אם הסיפור מדוייק או לא, משום שלתת סטירה ליהודי, הדבר לגמרי אינו פשוט. הגמרא אומרת [סנהדרין דף נ"ח ע"ב] הסוטר לועז של-ישראל, כאילו סוטר לועז של-שכינה, רח"ל. ובמשנה במסכת בבא קמא [דף צ' ע"א] הסוטר לחבירו, נותן לו מאתים זוז, וכך נפסק להלכה [בשו"ע חו"מ סימן ת"כ סעיף מ"א]. ישנו היתר אחד מפורש לסוטר, הגמרא [קידושין דף כ"ח ע"א] אומרת, הקורא לחבירו רשע, יורד עמו לְחַיִּיו, שיש מפרשים [ועיין רש"י בכתובות דף נ' לרדותו ברצועה], דהיינו לְחַיִּיו. הכוונה לדבריהם היא, שהוא יכול לסוטר לו על הלחי. ואכן בנ"ד הוא לא נתן לו סטירה, אלא רק איים עליו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הביאו את דבריו. גם בליקוטי מוהר"ן [תנינא ח' ח"א] כתב, בכל דור ודור ישנו גדול הדור, שיש לו רוח הקודש. וכהנה וכהנה. וכמו שנאספו בזה דברים רבים באריכות, בשו"ת ברכת יהודה ח"ג עניינים שונים סי' י"ט.

ישנם כאלה גם כיום שאין להם רוח הקודש, אבל לכל-הפחות יש להם רוח הקודש. הם מרגישים וקולעים בסייעתא דשמיא אל האמת, עכ"פ בזמנים מסויימים.

הבאנו [במוצ"ק פרשת אמור] את דברי מהרי"ץ בעץ חיים [דף ק"א ע"ב] בפיוט 'בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך', אבל לא עמדנו אז על פרט זה שברצוני לדבר עליו כעת בס"ד. מהרי"ץ אומר, מה הפירוש 'שמן ששון מחבריך'? רצה לומר יותר מחבריך, שהמיי"ם היא מיי"ם היתרון. הכוונה היא, שהוא השיג חכמה יותר מחבריו. דהיינו, התנאים האחרים אינם במדרגה שלו, אלא הוא הרבה יותר מהם. ממשיך מהרי"ץ ומסביר כך, והעניין, כי רשב"י ע"ה מעצמו היה דורש סתרי תורה, כי דבר ה' ונבואתו בפיו. מה שאין כן חבריו, שלא היו רשאים לומר, כי אם מה ששמעו מפיו, או לדרוש מעצמם על פי הקדמות שלימדם. חבריו של רשב"י, לא יכלו לחדש חידושים, מבלי שיהיה להם מקור ממנו. משא"כ רשב"י, ביכלתו לחדש גם את ההקדמות.

ויש לדייק ולהבין בלשון מהרי"ץ, מה הפירוש 'היה דורש סתרי תורה כי דבר ה' ונבואתו בפיו', וכי רשב"י היה נביא?! לכאורה זהו חידוש גדול. היכן שמענו שרשב"י היה נביא? אכן בעלי התוספות, מזכירים את רבי עזרא הנביא [גטין דף ח"פ ע"א ד"ה ודילמא, שבועות דף כ"ה ע"א ד"ה רב, ותוס' רבינו פרץ ב"ק כ"ג ע"ב], וכן מוזכר בספרים רבי שמואל החסיד הקדוש והנביא זה אביו של רבי יהודה החסיד. והם הרי היו הרבה אחרי רשב"י. אך אינני יודע, מה הכוונה 'הנביא'? [ראיתי מביאים שהיה יודע הקץ. העורך]. האם הכוונה כפשוטו. אבל עכ"פ היכן מצאנו שרשב"י היה נביא?

בכל אופן, ישנן הרבה ראיות מכמה וכמה מקומות בספרי חז"ל, שישנה רוח הקודש. כגון בגמרא בעירובין [דף ס"ד ע"ב] כתוב, באותה שעה למדנו, שכיוון רבן גמליאל ברוח הקודש. א"כ רואים, שאפילו שאין לנו נביאים, אבל ישנם דברים מסויימים שגדולי ישראל קיבלום ברוח הקודש. ובתנא דבי אליהו רבה [פרק ב', ובזוטא סוף פ"א] כתוב כך, כיון שקרא אדם תורה נביאים וכתובים, ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות, שנה הגמרא, שנה הפלפול לשמה, מיד רוח הקודש שורה עליו, שנאמר רוח יי' דבר בי ומלתו על לשוני [שמואל ב' כ"ג, ב"ז]. ובמדרש רבה שה"ש [פרשה א' אות ח'] כתוב, מי שלומד תורה ברבים, כנראה צ"ל 'מי שמלמד', [לפנינו כך היא הגירסא] כל מי שהוא אומר דברי תורה ברבים. נבצ"ד, זוכה שתשרה רוח הקודש עליו. ואין הכוונה לרוח הקודש מהדרגות הגבוהות, כמו שהיה בדורות ההם, אלא רוח הקודש במדה מסויימת. יש שכתבו זאת על רבינו הרמב"ם, שהוא חיבר את חיבורו משנת ברוח הקודש, פירושו שהוא כיוון בהרבה דברים, בהשגה מעל ההשגה האנושית, ודבר זה נחשב רוח הקודש. 'רוח יי' דבר בו, ומלתו על לשוני'.

אפילו על מרן השו"ע והרמ"א, כותב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל [אורים ותומים סימן כ"ה, קיצור תקפו כהן, אות קכ"ד], הכל בכתב מיד ה' השכיל על ידם, רוח ה' נוססה בקרבם, להיות לשונם הזהב מכוון להלכה, אפילו בלי כוונת הכותב. כיו"ב כתב עליהם החת"ס. דהיינו ישנם דברים, שהם לא התכוונו אליהם, אבל הקב"ה נתן להם את המלים הנכונות, שיכוונו לאמיתה של התורה. אפילו שבהשגתם לא הגיעו להבנה זאת, אבל היתה סייעתא דשמיא, שבמלים האלו שכתבו, יהיו כוונות שלא עלו על דעתם. ועל ידי סגנונם, מתורצות קושיות וסתירות, אפילו שכשהם כתבום לא התכוונו לזה, לרגל המלאכה הגדולה והעצומה שהיתה לפניהם. וחפץ ה' בידם יצליח, רוח ה' דיבר בם ומלתו על לשונם. ובהרבה ספרים

חשבתי לכאורה לומר, שמא הלשון הוא 'לאו דוקא', ומהרי"ץ התבטא בסגנון זה, כי לפעמים ישנה בחינה כזאת, שנזרקת נבואה מפיו של אדם.

אבל מצאתי, שהדבר מפורש בזהר הקדוש ופרשת כי תשא, דף קצ"א ע"א, ודאי רוח נבואה שרא על בוצינא קדישא. הנה כתוב במפורש, שרוח נבואה שרתה עליו. על רשב"י, המאור הקדוש. מהרי"ץ לא כתב זאת לחנם. ועוד כתוב בזהר הקדוש ופרשת עקב, דף רע"ג ע"א, אמר רעיא מהימנא, בוצינא קדישא זכאה חולקך, דקודשא בריך הוא גלי לך, מה דלא גלי לכל נביא וחווה. ועוד מצאתי בזהר הקדוש ופרשת תרומה דף קנ"ד ע"א, אמר רבי יעקב וכו', ואנא, מאן יהיב לי אתערותא דרוח קדשא, למהוי בגו נביאי מהימני, תלמידי דרבי שמעון בן יוחאי. נמצא שגם את תלמידי רשב"י מחשיבים לנביאים, דעילאין ותתאין זעין מיניה. א"כ ישנן ראיות מפורשות בזהר הקדוש לדברי מהרי"ץ, שרשב"י אכן נחשב נביא.

ומה שכביכול נראים סתירות בדבר זה, צריכים ליישב, שאלו הן בחינות מסויימות. משה רבינו הוא רבן של כל הנביאים, ואין עוד כמותו, אבל ישנם נביאים בדרגות מסויימות אחרות.

לדבר הזה, ישנו מקור בדברי הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ב פרק מ"ה), הרמב"ם אומר, שאפילו דוד המלך ושלמה המלך שהם נקראים נביאים, אבל אינם נביאים כמו אלישע או ישעיה או ירמיהו. אפי' שהם נקראים נביאים, אבל אינה אותה הדרגה. ואם על דוד המלך ושלמה המלך, שנימנו על ידי המפרשים מבין ארבעים ושמונה הנביאים שהזכירה הגמרא ומגילה י"ד ע"א, כדאיתא התם בפירוש רש"י ור"ח, אומר על זה הרמב"ם, שאינה אותה הדרגה, אלא זוהי מלה 'מושאלת' קצת. דהיינו, הם נביאים במדה מסויימת. אם כן גם אפשר לומר על רשב"י זיע"א.

בתרגום שיר השירים, הוא פותח כך, שירין ותושבחן דאמר שלמה נביא ברוח נבואה, א"כ זהו 'שלמה הנביא', אבל בהמשך הוא מביא את כל השירות, ואומר על שה"ש, השירה התשיעית, שאמרם שלמה ברוח הקודש'. והרי ישנן שתי דרגות שונות, יש דרגת 'נבואה', ויש דרגת 'רוח הקודש'. רבינו בחיי אומר בפרשת וזאת הברכה ודברים ל"ג, ח"ג, שמדרגת נבואה, גדולה ממדרגת רוח הקודש. א"כ יש לשאול, כיצד התרגום אמר על שלמה המלך 'רוח נבואה', ואחר כך אמר 'רוח קודש'?' הרי צריך להחליט, האם הוא נביא, או ברוח הקודש? הלא רוח הקודש היא דרגה הפחותה מנבואה.

התשובה היא, לפענ"ד בס"ד, שכותב בספר הברית, וכן כתב רבינו יוסף חיים, שהמלים הללו מתחלפות. לפעמים חז"ל אומרים 'נבואה', וכונתם ל'רוח הקודש'. ולפעמים אומרים 'רוח הקודש', וכונתם ל'נבואה'. אל תדייק בדבר זה, כיון שהם קרובים אחד אל השני, ולכן לפעמים אמרו בלשון שאפשר להבינה לשני הצדדים.

זה לשון ספר הברית [חלק ראשון מאמר א' פרק א'], הנבואה נקראת גם היא רוח הקודש, בעבור כי לא ינבא איש, אלא אם כן יושפע עליו רוח ממרום וקדוש. וכנראה על פי דבריו, כתב הבן יהודע [ב"ב דף י"ב ע"א, ד"ה אע"פ] כך, והנה רז"ל לפעמים קורין את הנבואה בשם רוח הקודש, וכן נמי קורין את רוח הקודש בשם נבואה. אס"כ אין להקשות סתירות ביניהם, כי העניין אחד, לכן חז"ל לא מדייקים בדבר זה, כיון שהם כמעט אותו הדבר, ורק הנבואה היא נמשכת ממקור גבוה ועליון יותר. הדברים קרובים אחד לשני, ופורתא לא דק. הרמב"ן סובר בעניין זה דרך אחרת מעניינת, הביאו רבינו בחיי [שם], שרוח הקודש היא יותר מנבואה. אבל לעניינינו, הדבר אינו משמעותי.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עת אחרת בצורת מדרגה למטה ממנה, או אולי לא יגיע למדרגה העליונה ההיא אלא פעם אחת בכל ימיו ואחר-כך תשולל ממנו, לא חייב להישאר תמיד באותה רמה, ואולי ישאר במדרגה למטה ממנה אל עת הפסק נבואתו.

ומוסיף הרמב"ם דבר מעניין, יתכן שהנביא המפסיק את נבואתו, ירד מדרגה. שאי אפשר מבלתי הפסק הנבואה משאר הנביאים קודם מותו אם בזמן מועט או גדול. הנביא אינו נשאר נביא עד יום מותו, אלא לפני שהוא מת, הרבה זמן או מעט זמן, תיפסק הנבואה ממנו. כמו שהתבאר בירמיהו, באמרו, לְכָלוֹת דְבַר יְיָ מִפִּי יִרְמְיָהוּ. וכמו שיתבאר בדוד באמרו וְאַלֶּה דְבָרֵי דָוִד הָאַחֲרָנִים. והוא ההיקש בכל.

הרמב"ם מביא ראיה משני פסוקים, שהנביא קודם מותו, נפסקת ממנו הנבואה. הראיה הראשונה ממה שכתוב בתחילת ספר עזרא ופרק א' פסוק א', וּבְשָׁנָת אַחַת לְכוּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלוֹת דְבַר יְיָ מִפִּי יִרְמְיָהוּ וְגו', הַעִיר יְיָ אֶת רוּחַ פָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֵר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ, מִי שְׂרוּצָה לַעֲלוֹת לְאִי, מִי בָכַם מִפֶּלַע עָמּוֹ יְהִי אֱלֹדֵיו עָמּוֹ וַיַּעַל. מה הפירוש ל'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו'? מסביר לנו הרמב"ם, שהכוונה היא מהזמן שהוא הפסיק להיות נביא. זאת ראיה אחת.

ראיה שניה, ממה שכתוב בסוף ספר שמואל וּשְׂמוּאֵל ב' כ"ג א', וְאַלֶּה דְבָרֵי דָוִד הָאַחֲרָנִים. דהיינו, אפילו שהוא עדיין חי, אבל עד כאן הוא דיבר בנבואה, אבל מכאן והלאה, כשהוא הזקין, הוא כבר לא התנבא.

ויש לשאול, לכאורה מה קרה אם הוא הזקין? הלא אדרבה יתלמידי חכמים כל זמן שמזקינין, חכמה נתוספת בהם' ושבת קנ"ב ע"א, תכף נבאר זאת בע"ה.

ממשיך הרמב"ם ואומר, שישנן כמה מדרגות, תחילת מדרגות הנבואה, שילווה לאיש עזר אלדי שיגיעו ויזוהו למעשה טוב גדול, כהצלת קהל חשוב מקהל רעים, או השפיע

מחלוקת הרמב"ם והאברבנאל בשאלה, האם נביא מפסיק נבואתו לפני מותו, מדוע אין נבואה בישראל בזמן חרבן בית המקדש, ומדוע הפסיק ירמיהו להתנבא לאחר שבעים שנה. י"ב מדרגות הנבואה. מהיכן למד הרמב"ם לפרש "לכלות דבר ה' מפי ירמיהו", שהכוונה הפסיק להתנבא. טעם החילוק שבספר עזרא כתוב "מפ" במי"ם, ובדבה"י כתוב "בפ"י בב"י"ת.

כתב הרמב"ם ובמורה שם, ואחר מה שקדם מביאור אמיתת הנבואה, לפי מה שחייבהו העיון עם מה שהתבאר בתורתנו, צריך שאזכור לך מדרגות הנבואה, לפי שני השרשים האלה. ואלו אשר אקראם מדרגות נבואה, אין כל מי שהוא ממדרגה מהם נביא, אבל המדרגה הראשונה והשנית הם מעלות לנבואה, ולא ימנה מי שהגיע למעלה משתיים נביא מכלל הנביאים אשר קדמו הדברים בהם. ואם יקרא בקצת העתים נביא, הוא לקצת כללות, ישנם אנשים שאינם נביאים, אבל אם תמצא שקוראים להם נביאים, זהו באופן כללי, להיותו קרוב לנביאים מאד. ולא יטעך באלו המדרגות היותר מוצא בספרי נביא באתהו הנבואה בצורה אחת מאלו המדרגות, ויתבאר בנביא ההוא בעצמו שבאתהו הנבואה בצורת מדרגה אחרת.

הרמב"ם מונה שם בהמשך הפרק, י"א מדרגות בנבואה, סוגים שונים בנבואה, דרגא ראשונה ושניה ושלישית וכו', עד משה רבינו, שהוא במדרגה הגבוהה ביותר מעל כל הנביאים. וישנו נביא שהוא במדרגה מסוימת, אשר לפעמים הוא מתנבא במדרגה גבוהה יותר, ולפעמים הוא מתנבא במדרגה פחותה יותר, עולה ויורד, וגם לא מחייב שתמיד הוא יהיה נביא.

וזה שאלו המדרגות אשר אזכרם, אפשר שיבא קצת נבואת הנביא ההוא אליו לפי צורת אחת מהם, ותבואהו נבואה אחרת בעת אחרת לפי מדרגתה למטה ממדרגת הנבואה הראשונה. כי כמו שהנביא לא יתנבא כל ימיו בהתדבקות, אבל יתנבא עת, ותיפרד ממנו הנבואה בעתים, כן ינבא עת אחת בצורת מדרגה עליונה, ואחר כך ינבא

טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניע ומביא לעשות, וזאת תקרא רוח ה'. לפעמים האדם מקבל עזר אלדני, דהיינו סייעתא דשמיא, והוא עושה איזה פעולה גדולה, מציל קבוצת אנשים או אדם גדול, אבל זהו אינו כוחו הטבעי, הוא לא יכל לעשות זאת באופן רגיל, אלא שפתאום הוא קיבל כח גדול, ומצא בעצמו רוח גבורה. ואומר הרמב"ם כך, והאיש אשר ילווה אליו זה העניין, יאמר עליו שצלחה עליו רוח ה', או לבשה אותו רוח ה', או היה עמו ה', וכיוצא באלו השמות. וזאת היא מדרגת שופטי ישראל כולם. לא נאריך בדבריו, אבל הוא מביא למשל את מה שכתוב אצל יפתח, וַתְּהִי עַל יַפְתָּח רוּחַ יְיָ [שופטים י"א, כ"ט]. וכן בשמשון, וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ [שם י"ד, ו']. וכן בדוד, וַתִּצְלַח רוּחַ יְיָ אֶל דָּוִד [שמואל א' ט"ו, י"ג]. וכן בעמשי, וְרוּחַ לְבָשָׁה אֶת עַמְשִׁי [דה"א י"ב, י"ט].

והמדרגה השניה הוא, שימצא האדם כאלו עניין אחד חל עליו, וכח אחד התחדש וישימהו לדבר, וידבר בחכמות או בתושבחות או בדברי הזהרה מועילים, או בעניינים הנהגיים או אלדייים. הדרגא השניה היא, שהוא אומר דברים שאדם באופן רגיל אינו מסוגל לאמרם, אבל הוא כבר נמצא במדרגה הזאת הנקראת 'רוח הקודש', ובאופן זה אמר דוד המלך את ספר תהלים, וכן שלמה המלך שכתב את ספר משלי וקהלת ושיר השירים.

וכאן אומר הרמב"ם את מה שהבאנו מקודם, וממה שצריך שנעורר עליו, שדוד ושלמה ודניאל הם מזה הכת, ואינם מכת ישעיהו וירמיהו ונתן הנביא ואחיה השילוני וחבריהם. שאילו, רצוני לומר דוד ושלמה ודניאל, אמנם דיברו וזכרו מה שזכרו ברוח הקודש, אבל הם לא היו נביאים. מה שכתוב שהם היו נביאים, פירושו שהם היו קרובים לנביאות, אבל לא ממש נביאים.

מדרגה שלישית, ויהי דבר י"י אלי לאמר [ירמיה א', ד' ועוד רבים]. ופירושו, הוא שיראה הנביא משל בחלום. מדרגה רביעית, שישמע הנביא דבר בחלום של-נבואה מפורש מבואר, ולא יראה אמרו, כמו שקרה לשמואל בתחילת נבואה שבאה אליו. מדרגה חמישית, שידבר עמו איש בחלום, כמו שאמר בקצת נבואות יחזקאל [מ' ד'], וידבר אלי האיש בן אדם. מדרגה ששית, שידבר לו מלאך בחלום. מדרגה שביעית, שיראה בחלום של נבואה כאילו הוא יתעלה ידבר עמו, כמאמר ישעיה רְאִיתִי אֶת יְיָ [ל"מ בישעיה אלא במלכים ב' כ"א י"ט. נבצ"ר], וְאָרָאָה אֶת יְיָ [ו' א' ו'גו', וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל יְיָ אֹמֵר אֶת מִי אֶשְׁלַח [שם פסוק ח']. מדרגה שמינית, שיבואהו חזון במראה הנבואה ויראה משלים, כאברהם במראה בין הבתרים. מדרגה תשיעית, שישמע דברים במראה, כמו שבא באברהם, וְהִנֵּה דָבָר יְיָ אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִרְשֶׁךָ זֶה [בראשית ט"ו ד']. מדרגה עשירית, שיראה איש אשר ידבר עמו במראה הנבואה, כאברהם גם כן באלוני ממרא. מדרגה אחת עשרה, שיראה המלאך ידבר עמו במראה.

לגבי השאלה ששאלנו מקודם, מה שמחדש הרמב"ם, שהנביא אינו נשאר נביא עד מותו, לכאורה יש להבין שני דברים. ראשית, מה העניין בזה? מדוע שהוא לא יהיה נביא עד מותו? ושאלה שניה, מניין למד הרמב"ם דבר זה?

יש כאן הערת המגיה, בשולי דף צ' ע"א, אשר חתם את שמו יג"ס, כנראה זהו יצחק גולדמן, [בעל הדפוס בוורשא, שהיה בר אוריין. גולדמן מתחלק לשני מלים, גולד מן. הוא כתב גם מאמר מיוחד שם בסוף ספר המורה]. והוא טען על ראיית הרמב"ם מהפסוק 'לכלות דבר ה' מפי ירמיה', שזוהי אינה ראייה כלל.

גדול, ושעל זה נאמר 'עד הנה דברי ירמיהו'. ולפי זה נראה לי, שבהעתקת דברי הרמב"ם כאן יש חסרון שניתן להמלאות, וכך צריך לומר, כמו שהתבאר בירמיהו 'עד הנה דברי ירמיהו', וזה הוראה לכלות דבר ה' מפי ירמיהו'. ואך מליצת הכתוב על לשונו, לא להביא ראיה ממנו. עכ"ל המגיה.

לדבריו, חסר כאן בדברי ברמב"ם כמה מלים, ואין הראיה מפסוק 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', אלא מפסוק אחר בספר ירמיהו, שם נאמר 'עד הנה דברי ירמיהו'. פירוש 'עד הנה', שעד עכשיו הוא התנבא, ומכאן והלאה הוא כבר לא היה נביא, למרות שנשאר בחיים. ומה שהביא הרמב"ם את הפסוק 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', זוהי מליצה, כעין סייעתא לדבריו, אבל אין להביא מכאן הוכחה, אלא ההוכחה היא מהפסוק 'עד הנה דברי ירמיהו'. כך הוא מסביר את הראיה, ותכף בעזרת ה' נעמוד על דבריו.

לגבי הקושיא, מה העניין של הרמב"ם לומר, שהנביא לא נשאר נביא עד יום מותו? הדבר פשוט מאד, הרי כתוב בגמרא ופסחים קי"ז ע"א, אין הנבואה שורה, לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה של-מצוה. הרמב"ם עצמו אומר במורה לפני כן ופרק ל"ז, וכבר ידעת, כי כל כח גופני יחלק וילאה ויפסד עת ויבריא עת אחרת, וזה הכח המדמה כח גופני בלא ספק, ולזה תמצא הנביאים תתבטל נבואתם בעת האבל או בעת הכעס וכיוצא בהם. כבר ידעת אמרתם 'אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות', ושיעקב אבינו לא באתהו נבואה כל ימי אבלו, להתעסק כוחו המדמה בהיפקד יוסף. כל הזמן שיעקב היה באבילות על יוסף, לא שרתה עליו הנבואה. ושמשא רבינו ע"ה לא באתהו הנבואה כבואה מקודם, מאחר תלונת המרגלים, עד שמתו כל דור המדבר ואנשי מלחמה, בעבור שנלאה לסובלם לרוב תלונותיהם. בתקופה

שאלה מהקהל: גם אצל משה רבינו נאמר ודברים ל"א, ב"ז, לא אוכל עוד לציאת ולבוא? תשובת מרן שליט"א: היינו שנסתתמו ממנו מעיינות החכמה, אבל זה היה בשביל יהושע, בכדי שיקבל באהבה את מינויו למנהיג.

בפסוק שהביא הרמב"ם, מתחילת ספר עזרא, כתוב כך, ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר י"י מפי ירמיה העיר י"י את רוח פרש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו וגם במכתב לאמר, כה אמר פרש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי י"י אלדי השמים. פסוק דומה נמצא בסוף ספר דברי הימים ופרק ל"ז פסוקים כ"ב כ"ג, ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר י"י בפי ירמיהו העיר י"י את רוח פרש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו וגם במכתב לאמר, כה אמר פרש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי י"י אלדי השמים וגו'. מסביר הרמב"ם, 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו' היינו, שירמיהו הפסיק להיות נביא. שואל יג"ם, שאין מפסוק זה שום ראיה, כי כוונת הפסוק, כמו שהסבירו כל המפרשים שם, לכלות שבעים שנה שהוקצבו בדבר ה' מפי ירמיה למלכות בבל ולפקידת ישראל. הרי ירמיהו הנביא התנבא, שבעוד שבעים שנה יחזרו עם ישראל לארץ ישראל, וה' יפקוד את עמו. אלו שבעים שנה לאחר שהתחילה מלכות בבל, והחריב נבוכדנאצר את בית-המקדש, אז בבל תקבל את עונשה, ועם ישראל יחזור לארצו, ויבנו את בית-המקדש. זהו פירוש הפסוק 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', שנשלם ונתקיים דבר ה' שאמר לירמיהו שאז תהיה גאולה, כי בדיוק בזמן הזה העיר ה' את רוחו של כורש מלך פרס, והוא הודיע 'מי בכס מכל עמו ויעל', תעלו לירושלם. א"כ תמה יג"ם, מהיכן הרמב"ם מביא ראיה? הרי לא זוהי כוונת הפסוק. אומר יג"ם כך, חיפשתי ומצאתי באברבנאל על פסוק, עד הנה דברי ירמיהו [ירמיה נ"א, ס"ד], הרב המורה כתב שהנבואה היתה נפסקת מהנביא טרם מותו זמן קטן או

הזאת משה רבינו לא היה בדרגת נבואה. לכאורה מה הקשר? אלא התשובה היא, כיון שצריך להיות לנביא, כח דמיון מפותת. הרי בשביל נבואה, צריך להיות בדרגות גבוהות, וצריך 'כח מדמה' בכדי שיגיע לדרגות אלה, עליו לפתח תכונה זאת. ואם הוא עצוב או חלש, אין לכח הגופני בסיס לדבר זה. לכן הזקן, כיון שהוא כבר חלש ואין לו כוחות, הנבואה פוסקת ממנו. כך היא שיטת הרמב"ם. וכך העלה האברבנאל בפירושו למורה, פרק ל"ו הקדמה ז', שהנבואה תיחלש ותילאה ותיפסק בהכרח, מפני שהכח המדמה כח גופני, ולכן תתבטל הנבואה עם האבל והכעס, ושזאת היא הסיבה העצמית הקרובה האמיתית, בהיפסק הנבואה בזמן הגלות ושתשוב לימות המשיח. ושנה הרב לומר זה בפרק מ"ה מזה החלק, באמרו ז"ל, כי אי אפשר מבלי שתיפסק הנבואה משאר הנביאים קודם מותו בזמן מועט או גדול, כמו שנתבאר בירמיהו באמרו 'לכלות דבר י"י מפי ירמיהו, וכמו שהתבאר בדוד ואלה דברי דוד האחרונים' והוא ההיקש בכל, ע"כ.

נמצא שהוא קישר את דברי הרמב"ם בפרק מ"ה, עם דבריו בפרק ל"ו. דהיינו, כיון שבנבואה בנוי הכח הרוחני על הכח הגשמי, לכן אם הנביא נמצא בעצבות או בעצלות, כמו שנאמר אצל אלישע וְהָיָה פְּנֵי הַמַּנְגֵן וְתָהִי עָלָיו יַד יְיָ [מלכים ב' ג' ט"ו], רק אז שרתה עליו רוח נבואה, בלי השמחה הוא לא היה מסוגל להינבא, כי הנבואה צריכה להיות על בסיס מסויים. א"כ כשהוא כבר זקן, כיון שכוחות גופו חלשים, לא יתכן שתשרה עליו הנבואה.

אולם האברבנאל עצמו, אינו מסכים עם הרמב"ם, והוא כותב כך, וההקדמה הזאת גם כן לא צודקת ולא אמיתית. לפי שיחודה הוא בהיות הנבואה מעל הכח המדמה אשר הוא כח גופני, ולכן ישיגהו הליאות והחולשה וההפסד בהכרח, וכמו שחוש הראות וחוש

השמע ושאר הכוחות הגופנים, יחלשו ויתבטלו פעולותיהם בזמן הזיקנה, ככה יחשוב הרב שהנבואה שהיא פועל הכח המדמה והשערתו, ישיגהו הליאות והחולשה וההפסד להיותה פעולתו. הרמב"ם אוחז, שישנו קשר בין הדברים. כפי שהזקן נחלש לפני פטירתו, (חוץ ממקרה שאדם ח"ו מת פתאום), וכשם שהוא רואה פחות, ושומע פחות, כן כל כוחותיו נחלשים. וכיון שהנבואה מתחילה עם הכח המדמה, ולכן זה צריך כח השערה.

'כח מדמה', אין פירושו מה שמכנים היום כ'דמיון'. ישנם אנשים דמיוניים, אבל אלו דברי שקר. הכוונה היא לאנשים שיש להם כח דמיון או כח השערה 'אמיתי'. הוא כל כך מוכשר, והוא מדמה דבר לדבר, או משער. כמו שנאמר באחיתופל [שמואל ב' ט"ז, כ"ג], שהוא לא היה נביא, אבל מרוב חכמתו, וְעָצַת אֲחִיתּוֹפֵל אֲשֶׁר יַעַץ בְּיָמֵי הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בְּדַבַּר הָאֱלֹדִים. חכם עדיף מנביא ובי"ב דף י"ב ע"א. בכח השכל, הוא מדמה דברים ומשערם, ומרוב חכמתו הוא קולע ממש, כאילו אמר את הדבר ברוח הקודש. כך זה מתחיל אצל הנביא. אבל הנביא, עולה לדרגות הרבה יותר גבוהות, ומקבל דברים אמיתיים לגמרי. אבל כשאין לו את הכוחות האלו בטבע, אין על מה לבנות כלל. ממילא כיון שאצל הזקן, הכוחות הגופניים נחלשים, א"כ לא שייך שיהיה נביא.

על זה אומר האברבנאל, ואמנם אנחנו קהל המאמינים נאמר, שאינה מפועל הכח המדמה. נבואה אינה קשורה לכח המדמה. אבל שהיא התוודעות אלדי יגיע לנביא, אם בשכלו או בדברים מפורשים מבוארים וכו', שפועל השכל יתחזק בעת הזיקנה. נביא שהוא זקן, אכן גופו נחלש, אבל אדרבה, השכל מתגבר, והוא מבין דברים שלפני כן הוא לא הבין. ושהוא אחד מהדברים אשר יורו על היותו בלתי מעורב בגוף, ובלתי

אבל האברבנאל בספר ירמיהו, כתב את הדברים כנראה מתוך הזיכרון. התורה, 'אמת' כתיב בה. הטעהו פירוש הרד"ק, שכתב מעצמו פירוש על הפסוק, וְאָמַרְתָּ פְּכָה תִשָּׁקַע בְּבָבֶל וְלֹא תִקּוּם מִפְּנֵי הָרָעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵבִיא עָלֶיךָ וְיָעֲפוּ עַד הֵנָּה דְבָרֵי יְרֵמְיָהוּ. הוא הביא כמה פירושים, ואחר כך כתב כך, ואפשר לפרש עוד לדעת החכם הרב הגדול רבי משה בר מימון, שאי אפשר שלא תיפסק הנבואה מהנביא טרם מותו אם בזמן גדול או מעט תפסק ממנו, ולפי דעתו זה אפשר לפרש כן 'עד הנה דברי ירמיהו' כלומר כשהשלים נבואת בבל פסקה נבואתו ודבריו ולא ניבא עוד. הרד"ק פירש את הפסוק, על פי דברי הרמב"ם. וכשכתב האברבנאל את פירושו לספר ירמיהו, הוא כתב זאת מתוך הזיכרון. הוא חשב שהרמב"ם בעצמו כתב כך, ולכן הוא כתב זאת בשם הרמב"ם. אבל הרמב"ם לא כתב זאת. מובן שהיה חוסר דיוק בפרט הזה.

אמנם עלינו להתעמק, בגופו שלעניין, איך הרמב"ם מביא ראיה מפסוק זה? הרי לכאורה, אכן הפשט של הפסוק הוא כמו שמבארים כל המפרשים שם, ש'כלה דבר ה' מפי ירמיהו' היינו, שהוא התנבא על גלות בבל, ושבעים שנה לאחר שהתחילה מלכות בבל, חזרו עם ישראל לארץ ישראל, כורש הוציא קול ומכתב, כִּי אָמַר כְּרָשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְיָ אֱלֹדֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָּקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה, מִי בָכֶם מִפְּלַעַם יְיָ אֱלֹדֵינוּ עִמּוֹ וְיַעַל, כּוֹלֵם בּוֹדָאֵי מְכִירִים אֶת הַפְּסוֹק הַזֶּה, כִּי כְשֶׁלּוֹמְדִים בְּסֵפֶר 'דְּבָרֵי הַיָּמִים', זֶהוּ הַפְּסוֹק שְׂאוֹמְרִים בְּסוּיִם הַלִּימוֹד. א"כ הם עלו לארץ ישראל, אבל הם לא בנו מיד את בית־המקדש, אלא התחילו לבנות והפסיקו, ולאחר י"ח שנים התחיל בניין בית־המקדש. כיון שהרי בעצם, היה פעמיים גלות של שבעים שנה, ישנם שני גלויות, יש את גלות יהויכין, ויש את גלות צדקיהו. הגלות הראשונה, היא גלות יהויכין, ואז עדיין נשארו אנשים בארץ ישראל, ועדיין

נקשר הקשר ערוב. ואמנם הנבואה אשר תבוא בצורות ומשלים כבר יקבל אותה הנביא גם כן בזקנתו, לפי שאין זה פועל דמיונו ולא השערותו, אבל הוא מפועל האל, ויקבל אותו נפש הנביא כמו שהיא.

ומה שהביא הרב מעניין ירמיהו באמרו 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', במחילה מכבודך הרמב"ם, זוהי אינה ראיה, כי הטעם שכלה דבר ה' מפי ירמיהו, אינו מפני שירמיהו כבר היה זקן, אלא בגלל שבעוה"ר היה החרבן והגלות, והקב"ה לא רוצה שבזמן זה תהיה נבואה, כיון שעם ישראל לא הלכו בדרך הנכונה, לכן הקב"ה הסתיר את פניו מהם. לא היה זה מפני זיקנה, כי מפני הגלות, שנסתלקה הנבואה בחרבן הבית. וכמו שאמר לברוך בן נריה וירמיה מ"ה, ד"ג, הִנֵּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי אֲנִי הָרַס וְאֶת אֲשֶׁר נָטַעְתִּי אֲנִי נָתַשׁ. ולזה אמר, 'לכלות דבר י"י מפי ירמיהו', הסיבה שהוא לא דיבר עם ירמיהו, בעוה"ר, שחתם תורה בלימודו, ולא רצה הקב"ה שינבא עוד. כביכול הקב"ה לא רוצה קשר עם עם ישראל, והתרחק מהם. לאחר מכן הוסיף אברבנאל לטעון גם על הראיה השניה שהביא הרמב"ם, מהפסוק 'אלה דברי דוד האחרונים'. אבל אין פנאי כעת בשיעור להיכנס לפרטי הפרטים.

הבאנו מקודם, שהמגיה יג"ם העיר, שלכאורה אין שום ראיה מהפסוק שהביא הרמב"ם, 'לכלות דבר י"י מפי ירמיהו'. ולכן הוא טען, שחסר כמה מלים בדברי רמב"ם, וצריך לומר את הפסוק 'עד הנה דברי ירמיהו'. והוא הביא, שכך כותב האברבנאל בפירושו לספר ירמיהו. אבל במחילה מכבודו, דבר זה אינו נכון. ראשית, הבאנו את דברי האברבנאל עצמו בפירושו לספר המורה, שם הוא העתיק את הפסוק שכתוב ברמב"ם, כמו שכתוב אצלנו, והוא לא הוסיף את הפסוק 'עד הנה דברי ירמיהו'. גם בכתביד, לא נמצאת תוספת זאת, וכן בשום נוסחא ברמב"ם אין כאן את הפסוק 'עד הנה דברי ירמיהו'.

לא נשרף בית־המקדש, הוא נשרף ונחרב בזמן צדקיהו, ואת בית־המקדש בנו שבעים שנה לאחר שהוא נחרב וועי' בגמ' מגילה דף י"א ע"ב, ודף י"ב ע"א. ומדוע 'שבעים שנה' דוקא? כתוב בפסוק לפני כן ודה"ב ל"ו כ' כ"א, וַיִּגַּל הַשָּׁאֲרִית מִן הַחֶרֶב אֶל בָּבֶל וַיְהִיו לוֹ וּלְבָנָיו לְעִבְדִּים עַד מֶלֶךְ מַלְכוּת פָּרֶס. מלכות בבל נהרסה, ואז מלכו הפרסיים, דהיינו דרוש. בַּה בְּלִילְיָא קְטִיל בְּלִאֲשִׁצֵר מְלָכָא כְּשִׂדָּאָה וְדַנְיָאֵל ה', ל"ג, בלשצאר היה מלך בבל, ואחריו פרס שלטו על בבל, לְמִלְאוֹת דְּבַר י"י בְּפִי יִרְמְיָהוּ, עַד רְצִתָּה הָאָרֶץ אֶת שְׂפֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמָה שְׂבֹתָה לְמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה. כך כתוב בסוף ספר דברי הימים. דהיינו, בגלל שבעה"ר שבעים שנה לא שמרו על מצות שמיטה, עבדו את הארץ שלא כדת ושלא כדין, לכן הארץ שבתה בגלות, היה חרבן ושממה, ואחז"ל כי חמשים ושתים שנה לא עבר עוף בארץ ישראל בזמן הגלות, בעוה"ר. זהו מה שכתוב בתוכחה שבפרשת בחקותי ויקרא כ" ל"ד, אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׂפֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמָה. הדבר אכן נתקיים בהם.

יוצא לפי זה, שהרמב"ם דייק כאן דיוק עצום. הפסוק אומר, 'למלאות דבר ה' בפי ירמיהו', 'למלאות שבעים שנה', והדבר מובן, אבל לכאורה מדוע הוא אמר פעם נוספת, 'ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' מפי ירמיהו'? הרי הוא כבר אמר 'למלאות דבר ה' בפי ירמיהו'? מדוע יש כאן כפילות? מכאן הבין הרמב"ם, שפסקה נביאותו. לפי המפרשים האחרים, ישנו כפל לשון, כי אם הכוונה 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', דהיינו להשלים את דבר ה' ולקיים מה שאמר, הלא כבר כתוב 'לכלות דבר ה'?' אלא פירושו, שפסקה נביאותו. ממילא הרמב"ם מצויין, הוא דייק כאן דיוק נפלא.

והנה, ישנו הבדל בין הפסוק בספר עזרא, לפסוק בספר דברי הימים. בספר עזרא כתוב 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו', ובדברי הימים כתוב 'לכלות דבר ה' בפי ירמיהו'. כאן כתוב

'בפי' וכאן כתוב 'מפי'. אמרנו שיש כאן מחלוקת בין הרמב"ם לאברבנאל, אמנם אנחנו קטנים ולא ניכנס בין האריות, אני שועל קטן בין שני אריות, אכן הרמב"ם אומר כך והאברבנאל אומר כך, הלוואי שנבין מה שהם אומרים, אבל חושבני, שבשינוי הזה ישנו רמז, כי גם הרמב"ם צודק וגם האברבנאל צודק, ותכף נראה שהרמב"ם רמז זאת, אבל נלך שלב אחרי שלב.

הרמב"ם אומר, שהטעם שירמיהו הפסיק להינבא, בגלל שהוא כבר היה זקן וחלש. וכל נביא שנחלש, לא שייך שימשיך להיות נביא. והאברבנאל אומר, שהטעם אינו בגלל הזיקנה, כי אפילו זקן יכול להינבא. אלא הסיבה שהוא הפסיק כאן, מפני החרבן והגלות.

מה ההבדל בין 'לכלות דבר ה' 'בפי' ירמיהו, לבין 'מפי' ירמיהו? 'בפי' פירושו, שהנבואה מגיעה אליו. ו'מפי' פירושו, שהוא מעביר לנו את הנבואה. 'לכלות דבר ה' מפי היינו, שאנו עם ישראל איננו שומעים את הנבואה ממנו. א"כ כשכתוב 'לכלות דבר ה' מפי ירמיהו' פירושו, כפי דברי האברבנאל. וכשכתוב 'לכלות דבר ה' בפי ירמיהו' פירושו, כפי דברי הרמב"ם. כלומר, אם פסק דבר ה' בפיו שלירמיהו ולא באה אליו הנבואה, הטעם הוא, בגלל שהוא היה זקן. ואם פסק דבר ה' 'מפי' ירמיהו, פירושו שלנו אין את הזכות לשמוע נבואות מפיו. הוא יכול להינבא בשביל עצמו, אבל אלינו הדבר לא יגיע. פירוש זה מבאר בדיוק עצום, שלא לחנם כאן כתוב 'מפי' וכאן כתוב 'בפי'.

ונראה שהרמב"ם כבר רמז לכך, ובזה רצה לתרץ קושיית האברבנאל עליו, שטען שאין הסיבה היא בגלל שהוא היה זקן, אלא בגלל שחטאנו. הרמב"ם כותב כך ושם סוף פרק ל"ז, זאת היא הסיבה העצמית הקרובה בהיפסק הנבואה בזמן הגלות בלא ספק. זאת הסיבה שאין נבואה בזמן הגלות. כלומר עצלות או

שערי יצחק – השיעור השבועי

נמצאו בידינו אחת עשרה מדרגות בנבואה, והבאנו ג"כ שמדרגת משה רבינו היא מעל לכל הנביאים. נבואת משה רבינו, היא כפי שקראנו בפרשת בהעלותך [במדבר י"ב, ו' ז' ח'], **אִם יְהִיֶה נְבִיאֵכֶם יְיָ בְּמִרְאָה אֱלֹהֵי אֶתְוֹדַע בְּחֹלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בַחֲדֵד וּתְמִנַת יְיָ יִבִּיט, וְזֶהוּ וּדְבָרִים לַיהוָה, וְלֹא קֶם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה.** הרמב"ם מסביר דבר זה בהרחבה, גם בהלכות יסודי התורה [פ"ז ה"ו].

בפירוש שם טוב על הרמב"ם במורה שהקדמנו וחלק שני ריש פרק מ"ה, הוא כותב כך, פרק מ"ה, זה הפרק, נפלא מאד, יספר בו הרב מדרגות הנבואה שהם שתיים עשרה מדרגות. ולזה אמרו ז"ל [סוטה י"ג ע"ב], שתיים עשרה מעלות היו בהר נבו, ופסעם משה בפסיעה אחת. והרצון בו, כי מדרגות הנבואה הם שנים עשר, ומשה לא עלה להם מדרגה אחר מדרגה, אבל עלה למדרגה האחרונה במהירות.

כך כתוב בגמרא שם, שתיים עשרה מעלות היו שם, ופסען משה בפסיעה אחת. לכאורה, מניין לנו שהיו שתיים עשרה מעלות? אמנם כך הגמרא אומרת, אבל מניין לה זאת? דנו בכך המפרשים. ה"שם טוב" מבאר, כי משה רבינו לא עלה דרגא אחר דרגא, התקדם עוד ועוד, אלא שהוא קפץ במהירות בפסיעה אחת, ועלה עד למדרגה האחרונה.

כעת תראו דבר הפלא ופלא. הפסוק אומר [דברים ל"ד, א'], **וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרֵבַת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ, מִדּוֹעַ אוֹמְרִים מֵעֲרֵבַת מוֹאָב (הרי"ש בשוא נח)?** בס"פ חוקת שקראנו הבוקר בשבת, כתוב 'ויחנו בערבות מואב' [במדבר כ"ב, א']. גם בפרשת פינחס [שם כ"ו, ג'] שקראנו היום במנחת שבת, כתוב 'וידבר משה וגו' אתם בערבות מואב', בשוא נע ברי"ש. הרי בתורה ישנם עשרה מקומות בהם כתוב 'ערבות מואב' (הרי"ש בשוא נע), ורק במקום

עצבות שיהיה לאדם בענין מן העניינים, ויותר רע מזה, ישנו דבר היותר רע מזה, היותו עבד נקנה נעבד לסכלים הזונים, אשר קבצו העדר הדבר האמיתי ותגבורת כל התאוות הבהמיות ואין לאל ידו. א"כ לא קשה להבין, מדוע אין נבואה בגלות? כיון שהנבואה לא שורה מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, ואנחנו כיום עבדים תחת אנשים שוטים, טפשים ובהמיים, גויים מושחתים מושלים עלינו, א"כ אין לנו כח, וממילא המצב שלנו חמור. ובוזה יעדנו רע, הקב"ה כתב לנו זאת, שכך יהיה בעוה"ר. והוא אשר רצה באמרו [עמוס ח', י"ב], **יְשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר יְיָ, וְלֹא יִמְצְאוּ.** ואמר ואיכה ב', ט"ו, **מִלְכָּה וְשָׂרִיָּה בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַם נְבִיאֵיהָ לֹא מִצְאוּ חֲזוֹן מִיְיָ.** הקב"ה אמר לנו מראש מה שיהיה, תחפשו נבואה ולא תקבלו, הדבר לא יהיה. וזה אמת מבואר העלה כי הכלי כבר נתבטל, והוא הסיבה גם כן בשוב הנבואה לנו על מנהגה לימות המשיח, מהרה יגלה כמו שייעד. בימות המשיח תהיה נבואה, אָז יִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ וְתִהְיֶה קִבְיָ, ב"ו, כיון שנהיה שמחים, שייך שתהיה נבואה, אבל לא בזמן הגלות.

צריכים לדייק בלשון הרמב"ם. האברבנאל טוען שהסיבה היא אינה העצבות והעצלות, אלא שאף אם יהיה שייך שנהיה שמחים, עדיין לא תהיה הנבואה, בגלל עוונותינו הרבים. הרמב"ם לא שלל את פירוש, אלא הוא אומר, שזוהי 'הסיבה העצמית הקרובה'. כלומר, לא אמרתי שאין עוד סיבות, יתכן שישנן סיבות נוספות, אבל זוהי 'הסיבה העצמית'. אם כן יוצא, שאלו ואלו דברי אלד"ם חיים. [בשיעור הבא, נשלים את העניין בס"ד].

מדוע בפרשת 'וזאת הברכה' כתובות המלים "מְעַרְבוֹת מוֹאָב" הרי"ש בשוא נח, בשונה מעשרת המקומות האחרים שבתורה בהם כתובה המלה "עֲרֵבוֹת" בשוא נע, ומדוע גם בסוף ספר מלכים לגבי צדקיהו המלך כתובה המלה "בערבות" בשוא נח.

אחד כתוב 'ערבות' (הרי"ש נחה). כאן, על מלה זו כתוב בתיגאן, 'חֲטָף'. כך העירו בגליון. וכן בספר שלבן אשר כתוב בגליון 'חטף'. דהיינו, הרי"ש אינה בשוא נע, אלא בשוא נח. אמנם ישנם כאלה שאינם יודעים זאת, הם קוראים גם כאן 'מעֲרבות' בשוא נע, הם חושבים כי הכל אותו הדבר. לצערנו הם לא מבדילים ולא מבחינים. אבל אנחנו קיבלנו כך גם במסורת בעל־פה, זכורני מילדות שכך לימדונו. ובעבר הדבר היה כ"כ פשוט, שאפי' לא הוצרך מהרי"ץ להעיר עליו בחלק הדקדוק. א"כ לכאורה מה הטעם? מדוע זה שונה מכל המקומות?

אלא, בגלל שמשא רבינו קפץ שתיים עשרה פסיעות, גם כאן קפצו מדערבת מואב. וזהו הַחֲטָף. חטיפת השוא, מורה על הקפיצה המהירה של משה רבינו. 'ערבת' אלו ארבע אותיות, ו'מואב' עוד ארבע, ביחד הם שמונה, ועוד 'אל', ביחד עשר, ועוד 'הר', סה"כ שתיים עשרה. זוהי הקפיצה 'מעֲרבות מואב, אל הר', ו'נבו' היינו, שהוא עלה לנבואה. הדבר הפלא ופלא. אלו הדקדוקים שישנם בתורתנו הקדושה, זהו כבוד התורה, שאין בה שום דבר לבטלה ח"ו.

מה רומז 'ערבות' מואב? 'ערבה', זהו מקום ציה ושממה, ולא לחנם הדבר נכתב כאן, כי 'ערבות מואב' רומז לרקיע השביעי, הנקרא 'ערבות'. הגמרא אומרת וחיגה דף י"ב ע"ב, ריש לקיש אמר שבעה רקיעים הם, ואלו הן, וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. הרקיע השביעי, הוא מעל כל הרקיעים. אומר רבינו בחיי בפרשת תרומה ושמות כ"ה, י"ח, וצריך אתה לדעת, כי חיות הקודש הם ברקיע השביעי, שהוא 'ערבות'. דהיינו, הכרובים שראה יחזקאל, שהם חיות הקודש, וכדומה, הכל נמצא ברקיע זה. וקצת מחכמי הקבלה אמרו, כי יש למעלה מעֲרבות רקיע שמיני, ששמו מעון, ושם נהרי שמחה, וכבר אמרנו לעיל 'אין הנבואה שורה אלא מתוך

שמחה, ולכך אנו אומרים 'שהשמחה במעונו'. ולמעלה ממנו רקיע תשיעי, ששמו מכון ושלשתם יחדיו, השביעי והשמיני והתשיעי, נקראים 'ערבות'. והנה חיות הקדוש הם באותו רקיע שביעי ששמו ערבות, והרקיע ששמו מעון נטוי על ראשיהם, וכסא הכבוד שעליו השכינה הוא התשיעי ששמו מכון הנקרא ערבות גם כן. והוא שאמר דוד המלך ע"ה וְתִהְיֶה סֵמֶת, ה'י, סֵלֹו לְרֵכֶב בְּעֲרֹבוֹת בְּיַהּ שָׁמוֹ. וכתוב ומלכים א' ח', י"ג, מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ עוֹלָמִים. נמצא ש'ערבות', היא ההשגה הגבוהה ביותר. 'מואב' בגימטריא מ"ט, דהיינו משה רבינו השיג את מ"ט שערי בינה, אבל ביום מותו הוא השיג את השער החמישים, והדבר רמוז במלה 'נבו', כלומר נו"ן בו. על פי זה מובן, מדוע הדברים הללו נרמזו כאן.

דבר נוסף הפלא ופלא. כתוב בסוף ספר מלכים שני [פרק כ"ה פסוק ה'] מדובר שם על צדקיהו המלך, כאשר בעוה"ר נשרף בית המקדש ונבקעה העיר, וַיִּרְדְּפוּ חֵיל פְּשָׁדִים אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁגּוּ אֹתוֹ בְּעֲרֹבוֹת יְרֵחוֹ וְכָל חֵילוֹ נִפְצוּ מֵעֲלָיו. מי שאינו יודע, שאין לו מסורת, הוא יקרא את המלה 'בעֲרבות' בשוא נע, מחוסר תשומת לב. אגב שאר תיבות עֲרבות. אולם מהרי"ץ בחלק הדקדוק שם אומר דבר מעניין, שכאן המלה 'ערבות' היא בשוא נח. ואם כן, מצאנו עוד אחד כזה.

מדובר שם על צדקיהו המלך שברח, הוא עשה לו מערה לשעת צרה, הרי הוא מרד בנבוכדנאצר מלך בבל, והוא ברח דרך המערה מירושלם בכדי לצאת ליריחו, אבל הקב"ה הזמין להם צבי והם רדפו אחריו, ובעת שיצא מהמערה הם היו שם ותפשוהו, על זה מדבר הפסוק וַיִּשְׁגּוּ אֹתוֹ בְּעֲרֹבוֹת יְרֵחוֹ וְכָל חֵילוֹ נִפְצוּ מֵעֲלָיו. כותב ע"ז מהרי"ץ, בעֲרבות, אין בעא"ן געיא בספרי תימן, ואם כן השוא נח. ותמהתי, כי בתאג פרשת ברכה, בפסוק וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרֹבַת מוֹאָב מְסִיר עֲלֶיהָ לַחֹד חֲטָף, והא דהכא כוונתיה גם כן? שואל מהרי"ץ, מדוע כתוב בתיגאן

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: מלאכי היה אחרי צדקיהו, והוא היה נביא אם כן לא פסקה הנבואה, שהרי חגי זכריה ומלאכי היו אחרי צדקיהו?

תשובת מרן שליט"א: אמנם חגי זכריה ומלאכי היו בבית שני, אבל כעת בגלות, לאחרי חרבן בית ראשון, פסקה הנבואה, ורק אחר כך היא חזרה.

שאלה מהקהל: מצינו בשעת הפטירה של אליהו, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ומלכים ב' ב', ט', שהוא השיג את מעלותיו.

תשובת מרן שליט"א: ישנן עוד כמה קושיות מהסוג שאתם שואלים, יש בגמרא [סוטה דף ע"ח ע"ב וסנהדרין דף י"א ע"א] שמואל הקטן אמר בשעת מיתתו, שמעון וישמעאל לחרבא, וחברוהי לקטלא וכו'. אלו היו דברי נבואה שנתקיימו. וכדומה. יתכן לפענ"ד לחלק, שישעת מיתה שאני, כיון שאז באים לקראתו כל נשמות הצדיקים, ויכול להיות שישנה השראה אחרת. ואף שהיה חלש, כמו חודש לפני שהוא מת, אבל ברגע המיתה הוא מגיע לדרגות גבוהות, אבל כנראה זהו רק עניין של כמה שניות.

דברי הספד על הרה"ג יהושע נויבירט זצ"ל מח"ס 'שמירת שבת כהלכתה', שנפטר השבוע, סיפורים בשבחו והתייחסותו להחזקת מנהגי ק"ק תימן, ודברים נוספים בעקבות פטירת כמה מגדולי ישראל בשנים האחרונות. השבוע בעוה"ר נסתלק ביום שלישי לבית עולמו הרב הגאון יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל, מחבר הספר המפורסם 'שמירת שבת כהלכתה'. זכיתי להכירו מאז שנכנסתי ללמוד בישיבת "קול תורה" בירושלים עיקו"ת, לפני ארבעים וחמש שנה בערך. תשימו לב, לפני שנה נפטר הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ירושלם עיקו"ת נהיתה יתומה, הולכת ומתיתמת מן הגדולים. אינני מדבר על העדה התימנית, שלאחר שנפטרו מהר"ח כסאר זצ"ל והרב יחיא אלשיך זצ"ל, אנן יתמי דיתמי. צריך להתעורר, ולקומם את ההריסות. כעת אנחנו לפני ימי בין המצרים, ו'בין המצרים' בשנה זו, נהיה קשה יותר מהשנים הקודמות.

ש'מערבות מואב' הוא 'לחוד חטף', הרי ישנה עוד מלה 'ערבות' שהיא בשוא נח.

כאן רואים ממש את בקיאותו העצומה שלמההרי"ץ, זהו דבר מדהים. בתנ"ך כתוב שבע עשרה פעמים את המלה 'ערבות'. בתורה עשר פעמים, ובנביא שבע פעמים. וראה מההרי"ץ, שכאן הוא המקום היחידי שאין געיא במלה זו, כאן בספר מלכים. בנביא ישנם עוד שש מקומות בהם כתובה המלה 'ערבות', כגון ביהושע וד', י"ג ובשמואל וב' ט"ו, כ"ח, בכולם המלה 'ערבות' בשוא נע. חוץ מבסוף ספר מלכים. א"כ שואל מהרי"ץ, הרי גם כאן אין געיא, ומדוע כתוב בתיגאן 'לחוד'? עונה מהרי"ץ, אולי הכוונה, שבתורה 'לחוד'. ואין הכי נמי, אית כוותיה בנביא. מה שכתוב שישנו רק 'אחד', הכוונה בתורה, אבל גם בנביא ישנו עוד אחד, ובסה"כ בכל המקרא ישנם שניים. מהרי"ץ היה בקי בכל תנועה וקוץ, והבחין בשינוי דק כזה, מה שלא התעוררו לפניו. כגון זה מה שדיברנו בעבר על תיבת 'חֶסֶד', שישנה אחת בלבד יוצאת מן הכלל, ורק מהרי"ץ עורר על כך. כאילו הוא היה אחד מבעלי המוסרה.

מעתה נקשר זאת בס"ד לעניינינו. הרי אמרנו שהפסוק 'יעל משה מערבות מואב' היינו, ש'משה רבינו קפץ במעלות הנבואה. אבל כאן בנביא, מדברים בזמן הגלות, שכבר פסקה הנבואה וירדנו בחזרה. בפסוק 'מערבות מואב' שבפרשת וזאת הברכה, קפצנו את כל מעלות הנבואה עד הסוף, ואילו כאן, אנו יורדים בחזרה, ולכן גם כאן המלה 'ערבות' היא בשוא נח, כי כאן היתה נפילה לצד השני. לכן זה 'לחוד' וזה 'לחוד'. זאת הסיבה לדקדוק הזה, הפלא ופלא בדקדוקי התורה. זאת הפעם הראשונה והאחרונה. אצל משה רבינו רצו לרמוז את העלייה, וכאן רוצים לרמוז לנו בגלות את הנפילה, שהנבואה נפסקה. בפ' ברכה, מלמטה למעלה. ובסוף ספר מלכים, מלמעלה למטה רח"ל.

חקוק לי בזיכרון בתור תלמיד בישיבה קטנה, שבחור אחד בא לשאול שאלה את הרב נויבירט, אינני זוכר בדיוק את פרטי השאלה, אבל הייתי באותו מעמד, הוא שאל אותי משהו על מכשיר הרדיו, כמדומני האם אפשר לצאת על ידו חובת שמיעת מגילת אסתר בפורים. הרב ענה לו, זה מוקצה מחמת מיאוס! מה אתה מדבר על המכשיר הזה? הוא מוקצה אפילו ביום חול! ומאז הבחור הזה לא שמע יותר רדיו. אפי' לא "חדשות", ושום שטות.

ביקשתי בזמנו מידידנו הרב מאיר ליאור לוי שליט"א, לטפל בנדון של שמירת מנהגי תימן בארץ הקודש, שהוא ישלח שאלה לכל הרבנים שיביעו את דעתם. וברוך ה' מזה יצא הקונטרס 'חיזוק מנהגינו בארצנו' אשר בספר "אור ההלכה", ואחת התשובות היא מהרב נויבירט זצ"ל.

נוסח השאלה, יורני הרב, הריני נמנה מבני ק"ק תימן הי"ו, הגרים כאן בארץ ישראל, ורבים המנהגים שנהגו אבותינו בתימן. האם עלי להמשיך באותם מנהגים? כגון, שלאחר מליחת הבשר מצריכין חליטה כדעת הרמב"ם, וכן אין מדליקין נר לכבוד יום טוב, וכן מתרגמים בציבור בספר תורה, והרבה שינויים של חסרות ויתרות וכו', האם צריך להמשיך את המנהגים, או שלא?

וזאת תשובת הגאון רבי יהושע נויבירט זצ"ל [במהדורה חדשה דף 21], ולמה לא להחזיק במנהגי אבותינו? ראה סי' ס"ח ובמ"ב סוף סעיף קטן ד', כי שנים עשרה שערים בשמים, נגד שנים עשרה שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד.

כתבתי על כך בהערות "שולי הגליון" [הערה ב'], שפתיים יישק, ועניין זה ידוע לבני הישיבה התימנים שלמדו בישיבת קול תורה, דהיינו לעניין החליטה, אינני רוצה להאריך בפרט זה, [הזמן קצר, וגם אני ממחר לסיים את השיעור לרגל שמחה משפחתית], ובפרט כיון שהוא כבר מודפס בספר. הבאתי כאן גם

כיצד הגרשז"א זצ"ל כשהוא בא לערוך חופה וקידושין אצל הרב נתנאל אלשיך שליט"א, ביקש סידור תכלאל נוסח תימן, בכדי לברך את ברכת האירוסין. לשיטתו, צריך מסדר הקידושין לברך בנוסח של-חתן, כיון שהוא הרי מוציא אותו ידי חובה. חיפשו ולא מצאו סידור, והגרשז"א ביקש שיכתבו לו את הנוסח על נייר, ומשם הוא קרא זאת. יעו"ש. כמו כן סיפר ידידי הרב מיכאל שרעבי שליט"א מביתר, כי בהיותו בארה"ב ערך לו הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל בעל אגרות משה את הכתובה בכתב ידו על פי נוסח התכלאל עץ חיים של-מהרי"ן, ונוסח הקידושין נעשה בהסכמתו בכוס יין כפי מנהגינו, מקודשת לי ומאורסת לי וכו' בחמרא דבכסא הדין. אשריהם גדולי ישראל שיודעים ומכבדים חין ערכם של-מנהגי אבותינו המסולאים בפז.

בתחילת תשובתו, ישנו דבר מעניין, הוא אומר, 'ולמה לא להחזיק' וכו'. לכאורה, הרי לא מתחילים תשובה באות וא"ו? כמדומני שדיברתי כבר בעניין זה, כתוב אצל אלישע [מלכים ב' ז', י"ט], השליש אשר למלך נשען על ידו, והנה י"י עשה אַרְבּוֹת בְּשָׁמַיִם, וכן בהפטרות זאת תהיה [שם פסוק י"ג], וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ נָא חֲמִשָּׁה מִן הַסּוּסִים, העבד עונה למלך יהורם, ויקחו נא חמשה מן הסוסים. למה התחיל בוא"ו? אלא פירושו, שזה כמישהו המדבר במהירות, תוך כדי דיבור, הוא זלזל כל כך בנביא, ולכן נענש בזלזול שרמסו אותו במהירות, מדה כנגד מדה. הוא אמר ויקחו, הוא אפילו לא חשב אלא מיד דחה אותו. כיון שהיתה פגיעה בכבוד הנביא ע"י המלך יהורם, כמבואר שם במלבי"ם, לכן הוא בא לתקן זאת. הנושא ארוך, ואמרתי רק ראשי פרקים. אותו הדבר גם כאן, הוא אומר, 'ולמה לא להחזיק?' זה פשיטא, ברור שכך זה צריך להיות. אין זו צריכה לפנים.

סיפר לי הרב מאיר ליאור לוי שליט"א, בשם חמיו הרב מרדכי חובארה שליט"א, ששמע בשיעור מפיו של הרב נויבירט דבר מעניין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

זהו ניגון אשכנזי, והוא לא קשור ליישיבתאי. אתם באתם, למדתם בישיבה, כמוני כמוכם, אבל אתם לא היכרתם את האשכנזים הפשוטים, ולכן אתם חושבים שזהו ניגון ישיבתי. אבל האמת כי ניגון זה לא שייך דוקא ל'בני תורה', זה לא "ישיב'ש". לא זאת היא הנקודה, אלא שזהו ניגון אשכנזי גרידא, ותו לא. [ישנו איזה ניגון של שירה מסויימת, שאומרים שהוא מיוסד ע"י הגר"ח מולאזין, זה מובן. יתכן. על זה אפשר לומר "ניגון ישיבתי"].

לפי מה ששמעת, בעל-יבתיים אשכנזים אומרים את הניגון הזה במהירות יותר. ומבחינה זאת, אכן בודאי ראוי לנו להאריך לצורך הכוונה. דהיינו לומר את הניגון שלנו, הניגון התימני, שהוא זך וטהור (לא נלקח מאומות העולם), באריכות ובמיתון. גם את הברכות שלפני ואחרי ק"ש, וכל כיוצא בזה, רצוי ששלוחי ציבור תימנים בני תורה, יאמרו בהטעמה ובאריכות, לא למלמל את המלים. והמקום ב"ה יקים לנו בקרוב את סוכת דוד הנופלת, לאקמא שכינתא מעפרא, יסייענו ויעזרנו ע"ד כבוד שמו, אבי"ר.

לפני עשרים וחמש שנה, התגלו בירושלם שני אברכים אשכנזים, שהסבתות שלהם היו גויות. לצערינו בעוה"ר. אינני יודע מאיזו ארץ הם בדיוק, אבל הרי זהו לא הסיפור היחיד, ישנם הרבה סיפורים כאלה. ואמר אז הרב נויבירט זצ"ל, אם כן הכי בטוח הוא לעשות שידוך עם תימנים, כי אצל האחרים, מי יודע מה קרה. הוא בעצמו השתדל להשיא את ילדיו לכהנים וללויים, שאז הייחוס יותר שמור וטוח. ידוע מה שהגרי"י קנייבסקי בעל קה"י אמר לבחור תימני, שבא להתייעץ אתו אם להיענות לשידוך עם אשכנזיה שהציעו לו, מי יודע אנחנו מהיכן באנו, אתם התימנים הכי מיוחסים, ולכן כדאי שתתחתן מהעדה שלכם דוקא. ועי' בשו"ת משנה הלכות, המשא ומתן שהיה לו עמי בזה.

כדאי גם להזכיר את הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל, מראי"ש פונוביז, שהיא-רציית שלו היה בשבוע שעבר, עברו שנתיים מיום פטירתו, ימינו כצל עובר. הוא היה אחד מהגדולים האשכנזים שהעריכו והחשיבו מאד את מנהגי התימנים. בהילולת מהרי"ץ [בשנה זו] דיבר כאן ידידנו הרב עזרא מחפוד שליט"א, רא"ש מקור חיים, וסיפר שהוא שאל אתו, אולי נעשה את התפילה בנוסח תימני, אבל בניגון אשכנזי, ישיבתי? והוא תיאר כיצד. שאל אותו הרב לפקוביץ זצ"ל, הבחורים האלה, לכשיהיו אברכים, הם ימשיכו להתפלל כך? ענה לו, לא, זה רק בישיבה. אמר לו, אם כך, אתם צריכים להגיד בנוסח תימני, כפי מנהגם. הוא גדר את התימנים, יותר ממה שהם גדרו את עצמם. אשריו ואשרי חלקו.

האם יש ניגון ישיבתי?

לפני שנים רבות אירע שהזדמנו קבוצת אברכים, אני עוד הייתי חדש כאן בעיר ב"ב, עמדנו להתפלל ערבית, ומישהו רצה להתחיל 'זהו רחום' כמו שהם מנגנים. הוא זעק ברגש, ב"ניגון ישיבתי". אמרתי לו, תשמע ידידי, זהו אינו ניגון ישיבתי, אלא זהו ניגון 'אשכנזי'. וכי ל'בעלי בתים' האשכנזים יש ניגון אחר?

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין

בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר

להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,

או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.

פרטים בטלפון: 050-4140741

ברכות מאליפות

נשגר קמי ידידנו ומכובדנו היקר
הרב נתנאל רענן יצ"ו
לרגל היכנסו לשמש בקודש כ"עורך משנה"
במערכת "שערי יצחק"
השיעורים השבועיים בכתב מפי
מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן.
יהי רצון שחפץ י"י בידו יצלה,
בהפצת תורתו הלכותיו והנהגותיו של מרן שליט"א,
עד ביאת גואל צדק בב"א.
מאחלים נאמנה
מערכת "שערי יצחק"
שע"י מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב.

ברכות מאליפות

נשגר קמי ידידנו ומכובדנו היקר
הרב נועם שרעבי יצ"ו
לרגל היכנסו לשמש בקודש כ"מפקח כשרות"
במשחטת פוגרס – פתח תקוה
מטעם בד"צ "פעולת צדיק"
בראשות מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן.
יהי רצון שחפץ י"י בידו יצלה,
שלא תצא ח"ו מכשלה ותקלה תחת ידינו,
עד ביאת גואל צדק בב"א.
מאחלים נאמנה
מחלקת כשרות בד"צ "פעולת צדיק"
שע"י מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב.